EDUSKUNNAN APULAISOIKEUSASIAMIES

Helsinki 12.6.2015

Dnro 404/4/15

PÄÄTÖS KANTELUUN

1
KANTELU

Helsingin vankilan vartija A arvosteli Helsingin vankilan ja sen virkamiesten toimintaa 5.11.2014. Saapuessaan tuolloin töihin apulaisjohtaja B pyysi A:ta kokoushuoneeseen asian selvittämiseksi. Kokoushuoneessa oli paikalla myös vartija C. Kantelun mukaan pian tapaamisen alussa B sanoi A:lle hänen toimineen epäammatillisesti ja kysyneen, mitä A on tehnyt. B kertoi, että A:ta epäillään huumeiden välittämisestä vankilaan, ja että tieto on tullut eri lähteistä. Kantelun mukaan B kysyi, suostuuko A koiratarkastukseen, mihin A suostui. A arvostelee menettelyn perusteita ja toimittamistapaa, joka olisi voinut olla hienovaraisempi.

A teki asiasta selvityspyynnön Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, jonka 31.12.2014 antamaan vastaukseen A ei ollut tyytyväinen. Erityisesti A kiinnitti huomiota vankeuslain 17 luvun 2 §:n 1 momentin tulkintaan ja siihen, oikeuttaako säännös myös vankilan henkilökuntaan kuuluvan tarkastamisen. A kysyi myös, voidaanko hänelle jättää antamatta tietoa vihjetietoa antaneista henkilöistä.

2
SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunto. Lausuntopyynnössäni pyysin kiinnittämään erityisesti huomiota vankeuslain 17 luvun 2 §:n 1 momentin soveltamiseen vankilan henkilökuntaan (ks. HE 263/2004 vp s. 198–199) ja menettelyn suhteeseen vankeuslain 15 luvun 9 §:n 3 momentissa säädettyyn. Pyysin arvioimaan menettelyä myös virkamiehen palvelusitoumuksien tahi virkavelvollisuuksien ja -oikeuksien kannalta.

Käytettävissäni on ollut Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön vastaus 31.12.2014 (Dnro 20/102/2014) ja siinä mainittu toimintatapaohje henkilökuntaan kohdistuvien epäilyjen ja poliisitutkinnan osalta.

Osoite: 00102 Eduskunta
Puhelin: (09) 4321
Telefax: (09) 432 2268
Sähköposti: oikeusasiamies@eduskunta.fi
Internet: www.oikeusasiamies.fi

3 RATKAISU

3.1 Selvitysten sisältöä

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoi, että rangaistuslaitoksissa noudatettava korostunut turvallisuuden ylläpitämisvelvollisuus on edellyttänyt, että vankeinhoitoviranomaisille luodaan samanlainen toimivalta suorittaa turvatarkastuksia rangaistuslaitoksen alueella kuin esimerkiksi tuomioistuimen tai lentoliikenteen tarkastajilla on. Metallinpaljastimien lisäksi vankilan tarkastuksissa voidaan käyttää myös koulutettua koiraa.

Tuomioistuimissa voidaan käytännön syistä ja joutuisuuden turvaamiseksi päättää, että tuomioistuimen palveluksessa olevia henkilöitä ei tarkasteta. Laissa turvatarkastuksista tuomioistuimissa on säännelty turvatarkastuksen kohteena olevan kaikki tuomioistuimeen saapuvat henkilöt, tuomioistuimen palveluksessa olevat henkilöt mukaan lukien. Keskushallintoyksikkö katsoi, että vastaavasti vankeuslain 17 luvun 2 § koskee kaikkia vankilan alueelle saapuvia ja siellä olevia henkilöitä.

Henkilökunnan tarkastamismahdollisuus oli kirjattu selvemmin vankeuslakia edeltäneessä rangaistusten täytäntöönpanosta annettuun lakiin. Mahdollisuuden poistamisesta ei mainita voimassa olevan lain esitöissä. Keskushallintoyksikön mukaan asiantila ei ole muuttunut, mutta nykyinen toimivaltaa koskevan pykälän muotoilu ei ole kaikin osin onnistunut ja saattaa antaa aihetta kysymyksiin. Virkavastuu ei poista tai tee tarpeettomaksi henkilöstön turvatarkastuksen mahdollistavan säännöksen tarvetta.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ilmoitti olleensa asiassa yhteydessä oikeusministeriön kriminaalipoliittiseen osastoon. Sen kanta on lausunnon mukaan keskushallintoyksikön kanssa yhteinen siten, että asiantilaa selkeyttävän turvatarkastuksen oikeuttavan säännöksen tarve on ilmeinen.

Keskushallintoyksikkö totesi, että vartija A antoi suostumuksensa turvatarkastukseen sitä häneltä kysyttäessä.

Lausunnon mukaan ennen tarkastuksen tekoa asian johdosta oli oltu yhteydessä Helsingin poliisilaitoksen rikosylikonstaapeliin, joka olisi saapunut vankilaan, mikäli koira olisi merkannut vartija A:n.

Vihjetietojen luovuttamisen osalta lausunnossa viitattiin A:lle 24.3.2015 lähetettyyn kirjeeseen, jossa ohjeistetaan tekemään Helsingin vankilalle asiakirjapyyntö vihjetiedon antajan selvittämiseksi. Vankilan tulee antaa mahdolliseen tietopyyntöön valituskelpoinen päätös.

3.2
Kannanotto

3.2.1
Vihjetiedon alkuperän ilmoittamatta jättäminen

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen sekä vankeinhoitoviranomaisen taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevia tietoja sisältävät asiakirjat, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden taikka rangaistuslaitoksen järjestyksen ylläpitämistä.

Asianosaisen tiedonsaantioikeudesta säädetään julkisuuslain 11 §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Pykälän 2 momentin mukaan asianosaisella ei kuitenkaan ole tiedonsaantioikeutta muun muassa asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeätä yksityistä etua (1 kohta).

Mainitun sääntelyn perusteella on vakiintuneesti katsottu, että vihjetiedon lähteitä ei lähtökohtaisesti paljasteta edes asianosaiselle. Rikosseuraamuslaitoksen pääjohtaja on ilmoittanut A:lle 31.12.2014 kirjallisesti, että Helsingin vankila oli saanut vihjetietoja useammasta lähteestä. Vastauksessa on viitattu julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisiin kriteereihin ja tuotu esille, että tietojen antamatta jättämisessä on huomioitu tiedottajien luottamuksellisuus viranomaisiin nähden.

Käytettävissäni olevan selvityksen valossa minulla ei ole aihetta epäillä virheellistä menettelyä vihjetietojen lähteen ilmoittamatta jättämisessä. Menettely on ollut perustettavissa laissa säädettyihin perusteisiin.

3.2.2
Turvatarkastus vankeinhoitolaitoksen virkamiehelle

Vankeuslailla tavoiteltiin muun muassa tarkempaa sääntelyä vankeinhoitoviranomaisten toimivaltuuksista, jotta rangaistuslaitoksissa voitaisiin paremmin huolehtia turvallisuudesta. Turvallisuuden ylläpitämisvelvollisuuden todettiin olevan korostunut rangaistuslaitoksissa. Tavoitteena oli, että "vankeinhoitoviranomaisille luodaan samanlainen toimivalta suorittaa turvatarkastuksia rangaistuslaitoksen alueella kuin esimerkiksi tuomioistuimen tai lentoliikenteen turvatarkastajilla nykyisin on." (HE 263/2004 vp s. 99).

Turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain hallituksen esityksessä (HE 3/1999) todetaan, että "... kaikki tuomioistuimeen saapuvat henkilöt voitaisiin tarkastaa samoin kuin heillä mukanaan olevat tavarat. ... *Käytännön syistä ja joutuisuuden turvaamiseksi tuomioistuin voisi päättää esimerkiksi siitä, että tuomioistuimen palveluksessa olevia henkilöitä samoin kuin syyttäjää ja poliisia ei tarkasteta*. Joissakin käräjäoikeuksissa he myös saattavat käyttää muuta kuin yleisölle tarkoitettua sisäänkäyntiä." (korostus lisätty).

Myös turvatarkastuksesta lentoliikenteessä annettua lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 281/1993) perusteluissa tuodaan esille se, että turvatarkastus koskee myös lentoasemalla työskenteleviä henkilöitä: "Turvatarkastus ja haastattelu voitaisiin kohdistaa myös lentoasemalla työskentelevään henkilöön samoin edellytyksin kuin matkustajaan. Tämä on tarpeen erityisesti sen vuoksi, että henkilökunnalla on yleensä pääsy lentoliikenteen turvallisuuden kannalta kaikkein riskialttiimpiin paikkoihin. Lentoasemalla työskentelevällä henkilöllä tarkoitettaisiin sekä lentoasemalla eri tehtävissä toimivaa henkilöstöä että lentohenkilökuntaa. Merkitystä ei olisi sillä, onko kyseinen henkilö Ilmailulaitoksen, jonkin lentoyhtiön tai muun yrityksen palveluksessa vaiko itsenäinen yrittäjä."

Vankeuslain 17 luvun 2 §:ää koskevat hallituksen esityksen yksityiskohtaiset viittaavat nähdäkseni vankilassa vieraileviin ulkopuolisiin henkilöihin (HE 263/2004 vp s. 198–199). Itsessään tämä ei kuitenkaan mielestäni ole ristiriidassa yleisperusteluissa myös henkilökunnan tarkastamisesta todetun kanssa.

Tämä sääntelytausta samoin kuin Rikosseuraamuslaitoksen lausunnossa esitetyt huomiot vankeuslakia edeltävästä sääntelystä tukevat näkemykseni mukaan johtopäätöstä siitä, että kantelussa tarkoitetun kaltainen turvatarkastus on tehtävissä myös vankeinhoitolaitoksen henkilökuntaan kohdistuen. Asiaa koskeva sääntelyn voi kuitenkin sanoa jättävän selkeydessään toivomisen varaa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on tuonut ilmi olleen-

sa yhteydessä oikeusministeriön kriminaalipoliittiseen yksikköön vankeuslain toimivaltuussääntelyn kehittämiseksi nyt puhutuissa suhteissa.

> Käytettävissäni on ollut Rikosseuraamuslaitoksen sisäinen menettelytapaohje toimintatavoista henkilökuntaan kohdistuvien epäilyjen ja poliisitutkinnan osalta. Ohje on päivätty 10.12.2014 eli tämän kantelun mukaisten tapahtumien jälkeen, eikä ole tullut sovellettavaksi tässä tapauksessa.

Omasta puolestani yhdyn Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön näkemykseen tarpeesta täsmentää vankeus- ja tutkintavankeuslain tarkastuksia koskevaa säätelyä siten, että myös henkilökunnan kuulumisesta tarkastuskohteiden piiriin olisi säädetty nykyistä yksiselitteisemmin.

Lähetänkin mainitussa tarkoituksessa anonymisoidun jäljennöksen tästä päätöksestäni oikeusministeriölle tiedoksi ja mahdollisten toimenpiteiden tarpeellisuuden arvioimiseksi.

3.2.3
Muista väitteistä

Kantelussa esitetty väite hienovaraisuuden noudattamatta jättämisestä 5.11.2014 keskustelussa on saamassani selvityksessä kiistetty. Tämä sekä kantelussa keskustelusta esitettyjen tietojen valossa katson, että tältä osin asiassa ole tullut ilmi aihetta epäillä oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää virheellistä menettelyä.

4
TOIMENPITEET

Asiassa ei ole tullut ilmi oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää virheellistä tai lainvastaista menettelyä Helsingin vankilassa.

Edellä kohdassa 3.2.2 mainitussa tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni oikeusministeriölle tiedoksi ja mahdollisten toimenpiteiden tarpeellisuuden arvioimiseksi. Pyydän oikeusministeriötä ilmoittamaan minulle mahdollisista toimenpiteistä asiassa 31.12.2015 mennessä.

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijäneuvos Pasi Pölönen